

Doganlaryň arasyndaky köne uçut

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Doganlaryň arasyndaky köne uçut DOGANLARYŇ ARASYNDAKY KÖNE UÇUT..

• **Hezreti Alynyň dogany nädip Mugawyýanyň tarapyna geçdi?**

Aşyk Weýseliň bir goşgusynda «Goýun gurt bilen gezerdi, Pikiri başga bolmasa» diýilýär. Setirleriň manysy belli: pikir aýrylygynyň döredýän görnüşini suratlandyrýar. Bu aýry-aýrylygy kämahal iň ýakynlarymz bilenem başdan geçirýärис, eý görýänlerimizdenem jyda düşüp bilýärис. Soñundanam bular ýaly ýagdaýlar üçin «Bäş barmagymyz deňmi näme» diýýäs-de, oñaýýas. Pygamberimiziň (s.a.w) agasy Abdylmennafyň (Ebu Talybyň) dört ogly bolupdyr: Talyp, Akyl, Japar, Aly. Bulardan Alyny bilmeýänimiz ýok. Dördünji halyf, ady Şahymerdan diýip ýatlanýar. Hezreti Alh yslam taryhynyň belli şahslaryndandyr. Şonuň üçinem onuň adyny musulman dünýäsi hormat bilen ýatlaýar.

Şeýle-de bolsa, Alynyň özünden uly dogany Akyl bilen arasy gowy bolmandyr. Hawa, Aly bilen Akylyň arasyndaky uçut hem ýokarda aýdylan ýagdaýa mysaldyr.

• **UÇUDYŇ BAŞY ŞEÝLERÄK BAŞLAÝAR...**

Taryhy çeşmeler dürlı-dürlı maglumat berse-de, Akylyň ýaşı pygamberimiz (s.a.w) bilen deňecerräkdir. 577-nji ýylda ýa-da 580-nji ýylda Mekgede doglan Akyl inisi Alydan 20-25 ýaş uludyr. Künýesi Ebu Ýezit bolan Akyl kakasy Ebu Talyp bilen bile ilki-ilkiler musulmançylygy kabul etmändir. Onuň musulmançylygy kabul etmesi-de uzak wagta çekipdir. Muňa garamazdan onuň körpe jigisi Aly baryp-ha 10 ýaşly çagajykka musulman bolupdur. Doganlar Akyl bilen Alynyň arasyndaky uçut, ine, şeýdip döreýär.

Bu uçudyň arasy ýyl geçdigiçe ulalypdyr. Aly pygamberimiziň (s.a.w) tarapyna geçen bolsa, Akyl mekgelileriň tarapyna geçipdir. Üstesine ol bu meßelete raýyndan gaýdarly görünümdür. Hasam beteri, iki dogan Bedir söweşinde eli gylyçly biri-biriniň garşysyna söweşmeli bolupdyr. Uruşda musulmanlar üstün çykýar we Akyl ýesir düşýär. Urşuň soñunda ýesirler bilen baglanşykly bir düşünişmezlik döräpdür. Hezreti Omar (r.a) ýesirleriň öldürilmeginiň tarapdary bolupdyr. Hatda ol «men öz garyndaşymy, pygamber agasy Apbasy, Aly-da Akyly öldürsin» diýipdir. Şeýlelikde, müşrikler garaşylmadyk urgularyny almalydy. Emma Omaryň bu teklibu kabul edilmändir. Ynha, Akyl şeýlekin jygbä-jygly pursatdan geçipdir, doganlaryň arasy bolsa ömürlik çataklygyna galdy.

• **TÖLEGI NÄDIP TÖLENMELI**

Bedir söweşinde Akyl ölmän galanam bolsa, söweşden soñ çylşyrymly ýagdaý ýuze çykýar. Akylyň fidýesini (ýesiri yzyna gaýdyp almak üçin tölenilýän pul) kim bermeli? Çünkü Akyl ömürboýy bergide gezip ýörensoň, onuň üçin Bedirde talap edilen puly tölemäge döwtalap adam tapylmandyr. Ine, şol pursayam pygamberimiziň (s.a.w) agasy Apbasa ýüz tutulypdyr. Ondan hem özünüň hem inisiniň tölegini tölemek talap edilipdir. Elbetde, Apbas (r.a) talap edilen puly tölemeli bolupdyr, ol musulmanlara jemi 7 müň dirhem pul töläpdür.

Hawa, aýdyşymyz ýaly Akyl bergidarlygy bilen ýaka tanadan şahsdyr. Hatda pygamberimiz (s.a.w) Medineden Mekgä dolanan wagtynda haýsy öýde galjagy soralanda: «Alla ynsap bersin. Akyl bize öý-öwzar goýdumy? Biz Medinä hijret edensoň, bar zady satdy. Ne Alynyň, ne Japaryň, ne meniň öýüm galdy...»

Akylyň bergidarlykdan halas bolup bilmezligine onuň köpaýallylygy esasy sebäp hökmünde görkezilýär. Onuň diňe bize mälim bolan erkek çagalarynyň sany on altydyr. Pygamberimiz (s.a.w) barada aýdanda bolsa, Akyly ýazgarypdyr, şeýle-de bolsa, Haýbar söweşinden soñ oňa ýyllyk kömek puly belläpdür. Muňa garamazdan Akylyň «güzeran» derdi ýeňläp gidibermändir. Pygamberimiziň (s.a.w) bakyýete göç etmeginden soñ Akyl Omaryň

(r.a) döwründe Diwanyň gurulmagyna gatnaşypdyr. Osmanyň (r.a) ýogalmagyndan soň, bilnişi ýaly, Aly ibn Ebu Talyp (r.a) halyf bolýar we şeýlelikde iki dogan ýene garşyma-garşy gelýär. Çünkü Akyl ýene bergidardy. Şonuň üçinem ol halyflyga saýlanan inisiniň gapysyny kakýar. Bir rowaýata görä, onuň soran puly 40 müň dirheme barabar bolup, bu pul şol döwür ullakan zat bolupdyr. Şol döwürler güzeranyň dolamak üçin 50-60 altmyş dirhem bir aýyňa ýeterlik bolýan eken. Şeýle-de bolsa, Aly bu dilegi bitirip bilmekdigi aýdýar.

Bergi batgasyna boýuna batan Akyl inisi Alydan dilegi bitmänsöň, nätjegini bilmän durka, alys diýarlardan Mugawyýadan habar gelýär. Şamyň häkimi Mugawyýa Akyla «bergilerini üzjekdiginı» wada beripdir.

Galyberse-de, Akylyň aýallarynyň biri-de Mugawyýanyň uýasy Kureýbedir. Ýagny, olar öňem ýakyn garyndaş bolupdyr. Akyl bergisiniň üzülendigi bilenem çäklenmän, Mugawyýanyň daýzasy Patma binti Utbäni-dr nikalap almak isläpdir. Netije-de onuň iki meßelesi-de çözülipdir. Akyl Mugawyýanyň tarapyna geçensoň, bergilerindenem doly dynypdyr, Patma binti Ukbäni-de nikalap alypdyr.

• MUGAWYÝANYŇ TARAPYNDА...

Akyl mundan beýlæk dolulugyna Mugawyýanyň tarapyndadır. Ýagny ol öz jana-jan inisi Ala garşy baş galdyran we hatda oña garşy uruş yqlan eden Mugawyýanyň hatarynda çykyş edipdir. Meseläniň iň agyr tarapy bolsa, Akyl Syffyn söweşinde Mugawyýanyň ýanynda ýer alýar we ýene bir gezek söweş meýdanynda Alynyň garşysyna çykýar. «Ýene bir gezek» diýip nygtap aýdýaryn, ýadyňza salyň, şondan otuz üç ýyl öňem iki dogan Bedir söweşinde garşyma-garşy gelipdiler we ikisi-de ölmän galypdy. Syffyn söweşinde-de bu ýagdaý gaýtalanypdyr. Emma bu söweşiniň netijesi hökmünde halyf Ala duşman bolan haryjylar dört ýyl geçensoň, Alynyň jayna kast edýärler. Akylyň bolsa entek «iýmeli çoregi» kändi...

Ol şondan soňam ýene ýigrimi ýyl ömür sürüpdır. 680-nji ýyla gelinende aýalynyň doganynyň ýegeni inisi Hüseyýindir

doganlaryny we ýakyn garyndaşlaryny şehit etmäge gatnaşypdyr. Özem şol pajygaly wakanyň öňüsyrasy ilkinji öldürilen kişi-de, ýolagçylar ýola çykmana Hüseýiniň wekili hökmünde Kufä giden Müslim ibn Ükbedir. Ýagny, Akylyň ogly Müslim...

Juda çarkandakly, gowgaly ömründe uzak ýaşan Akyl ibn Ebu Talyp bir görseň-ä doganoglan agasy bolan pygamberimize (s.a.w) garşy söweşipdir, bir görseňem öz inisi Ala garşy gylyç göteripdir. Köpaýallylygy bilenem owazasy dile düşen Akyl bergidarlykdanam hiç halas bolup gidibermändir. Ondan bary-ýogy pygamberimiz (s.a.w) bilen baglanyşykly alty sany hadys we bu täsin taryhly kyssa miras galypdyr. Onuň mazary onlarça sahabanyň ýatan «Baky gonamçylygyndadır».

Aýdyn TONGA.

Odatv.com 02.02.2020

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Taryhy makalalar